

УДК 911.3: 32

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В СФЕРІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ЛУЖАНСЬКА Т.Ю., ТЕЛИЧКО Т.В., ДЕРКАЧ В.Ю.

Мукачівський державний університет

Актуальність. Обумовлена зростаючим впливом геополітичних процесів на розвиток міжнародної туристичної діяльності. Дані процеси потребують від країн світу удосконалення та формування нових підходів при визначенні їх геополітичних інтересів та впливу їх на туристичний бізнес. Актуальність обумовлена оптимізацією процесів державотворення, суспільних трансформацій і систематизації зовнішньополітичного механізму держав світу, що вимагає чіткого перспективного бачення їх ролі та місця в сучасному світі, аналізу динаміки взаємодії з міжнародним середовищем, формування чіткої геополітичної стратегії на перспективу. На сьогодні вплив військового конфлікту на сході України на потоки в'їзного туризму висвітлено лише у контексті оцінки економічних втрат. Відповідно, оцінка просторової структури туристських потоків в Україні в контексті геополітичної ситуації та міжнародно-політичного впливу залишається актуальним науково-теоретичним та практичним завданням.

Мета. Метою статті є оцінка сучасних геополітичних процесів у сфері туристичної діяльності. Туризм безпосередньо впливає на формування єдиного світового простору потоків, утворюючи всесвітню мережу туристичних потоків, просторова структура якої відображає геополітичні тенденції міжнародного розвитку.

Методологія. Теоретико-методологічною основою дослідження виступають положення вчень щодо геополітики, наукові праці учених у даній сфері дослідження. У процесі дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: метод теоретичного узагальнення, системного аналізу й синтезу, метод статистичного аналізу. На основі методів пошуково-аналітичного дослідження акцентується увага на системі категорій геополітичних досліджень; оцінці наукової та практичної геополітики; геополітичних концепціях. Інформаційною базою дослідження є періодичні видання; монографії та наукові публікації зарубіжних і вітчизняних учених; інформація мережі Інтернет; результати власних досліджень.

Результати. У ході дослідження проаналізовано спектр геополітичних проблем; види геополітики; основні аспекти геополітичних досліджень у сфері туризму; розглянуто значення геополітичної обстановки для формування туристських потоків; особливості геополітичного положення України та формування геополітичної політики.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що на основі узагальнення прикладного матеріалу дається оцінка геополітичній структурі майбутнього світу.

Практична значущість полягає в тому, що визначено вплив геополітичної обстановки для формування туристських потоків; оцінці геополітичних аспектів розвитку туризму на території України.

Ключові слова: геополітика, геополітична концепція, геополітична обстановка, наукова геополітика, прикладна геополітика, геопростір, міжнародний туризм, регіональна інтеграція, центри світового господарства.

Геополітичні, військово-стратегічні, соціально-економічні та інші зміни, що відбуваються останнім часом на світовому рівні, потребують від країн світу удосконалення та формування нових підходів при визначенні її геополітичних інтересів та впливу їх на туристичний бізнес.

Актуальність проблеми, що досліджується, обумовлена оптимізацією процесів державотворення, суспільних трансформацій і систематизації зовнішньополітичного механізму держав світу, що вимагає чіткого перспективного бачення їх ролі та місця в сучасному світі, аналізу динаміки взаємодії з міжнародним середовищем, формування чіткої геополітичної стратегії на перспективу. Також необхідно проаналізувати національні інтереси України, визначити її геополітичні пріоритети стосовно основних світових політичних сил та регіональних особливостей української геополітичної стратегії, що дасть змогу визначити базові сценарії майбутнього України в контексті визначальних зовнішніх і внутрішніх чинників розвитку.

На сьогодні вплив військового конфлікту на сході України на потоки в'їзного туризму висвітлено лише у контексті оцінки економічних втрат. Відповідно, оцінка просторової структури туристських потоків в Україні в контексті геополітичної ситуації та міжнародно-політичного впливу залишається актуальним науково-теоретичним та практичним завданням.

Об'єкти та методи дослідження.

Традиційно геополітику розглядали як науку, що вивчає просторово-географічні аспекти міжнародних відносин та питання здійснення зовнішньополітичної експансії держави силовими методами. На сьогодні важливим є розробка нової концепції геополітики. Так, геополітику можна визначити як цілеспрямовану

діяльність суб'єкта міжнародних відносин у контексті всього спектра зовнішніх і внутрішніх факторів, що дають змогу цьому суб'єкту здійснювати контроль над простором з метою реалізації своїх життєво важливих інтересів. Здатність держави використовувати переваги наявних матеріальних і нематеріальних факторів для досягнення певної політичної мети є передумовою її ефективної діяльності на міжнародній арені.

Кількісні та якісні зміни, які відбуваються в процесі розвитку та вдосконалення регіональних систем світового туризму потребують наукового осмислення та практичного вирішення засобами геополітики. Теоретичні концепції методологічних та інституціональних аспектів розвитку туризму в умовах інтернаціоналізації здійснено в роботах науковців: В.А. Булгакова, І.А. Василенко, В.С. Грицевича, Р.Ю. Клочко, І.Т. Майданської, Я.Б. Олійника, Б.О. Парахонського, Ю.І. Шмаленко та інших.

Слід відзначити, що різні рівні взаємозв'язків між туризмом та геополітикою висвітлено у публікаціях Майкла С. Холла. Останнім часом політичні аспекти міжнародного туризму знайшли відображення у колективних працях за редакцією Р. Батлера та В. Сантикул, П. Бернса та М. Новеллі, О.Муфакарі та Я.Келлі. Погляд на туристичні потоки як на чинники геополітичного впливу розкрито у працях С. Вебстера, С. Іванова, І. Ігнатєвої.

Огляд літературних джерел з проблем розвитку геополітики дозволяє зазначити про недостатність вивчення напрямів розвитку геополітики, що негативно впливає на стан світової економіки в цілому, робить шляхи та напрямки вирішення даної проблеми досить актуальними.

Постановка завдання.

Метою статті є проаналізувати стан геополітичних процесів у сфері туристичної діяльності. Виходячи із мети статті поставлено такі завдання: оцінити систему категорій геополітичних досліджень; види геополітики; розуміння геополітичних досліджень в сфері туризму; вплив регіональної інтеграції на геополітику; значення геополітичної обстановки для формування туристських потоків; геополітичні дослідження туристичної діяльності на території України.

Результати та їх обговорення.

Геополітика належить до складних для визначення та дискусійних понять насамперед тому, що охоплює широкий спектр наукових галузей, що становлять її предметне поле. Існує кількості визначень геополітики, проте жодне з них не можна вважати вичерпним та самодостатнім. На сучасному етапі геополітика існує в декількох формах чи вимірах: у теоретичній, ідеологічній та практичній, кожна з яких має свої визначальні характеристики.

У 1916 р. шведський учений Рудольф Челлен (1864-1922 рр.) ввів у науку поняття "геополітика", розуміючи під нею "доктрину, що розглядає державу як географічний організм чи просторовий феномен" [3, с.11]. Система категорій, що склалися в геополітиці швидко розширюється. Окрім таких понять як сфера впливу, буферна зона, баланс могутності, країни-сателіти, лімітроф – у науковий обіг увійшли нові категорії: національний інтерес, динамічна рівновага інтересів, поняття "країна-ворота", геополітична траєкторія, геополітичні поля, геопростір, геополітична формула та геополітичний код, експансія і т.д. Перш за все, слід з'ясувати зміст загального поняття "геополітичний". Складовою "геополітичного" є територіальні відношення, тому що географічний вимір (географічні розміри об'єктів і процесів, що розглядаються, їх віддаленість, напрямки взаємодії, взаєморозташування, місцеположення тощо) як параметр може суттєво впливати на формування національних інтересів і на зовнішньополітичну стратегію держави [1, с. 212].

Більшість науковців традиційно розрізняють *наукову* (чи *формальну*), а також *практичну* (чи *прикладну*) геополітику. Перша існує у формі наукових концепцій і теорій, призначених визначити та сформулювати орієнтири, цілі та задачі, обґрунтувати доцільність тих чи тих кроків держави на шляху досягнення стратегічної переваги - регіональної чи глобальної. Проте практична чи прикладна геополітика є насамперед конкретним процесом досягнення геополітичних цілей. Даний процес враховує засади та орієнтири геополітики, використовує відповідні рекомендації та положення у практичному функціонуванні держави, її взаємодії з іншими державами на міжнародній арені, побудові зовнішньополітичних стратегій. Прикладну геополітику також називають геостратегією. Науковці геополітику розглядають з трьох позицій: *ідеологічної* (медійної), *наукової* та *військово-стратегічної*. Нині термін «геополітика» наповнюється новим, більш гуманістичним, цивілізованим змістом. Це дає змогу об'єктивніше простежити всю багатоманітність взаємозв'язків суспільства з навколишнім географічним середовищем [9, с. 24].

Туризм безпосередньо впливає на формування єдиного світового «простору потоків», є його складовою частиною, утворюючи всесвітню мережу туристичних потоків, просторова структура якої відображає геополітичні тенденції міжнародного розвитку. Розвиток туризму сприяє інтенсифікації як світогосподарських, так й соціально-культурних та зовнішньополітичних зв'язків і процесів, супроводжується уніфікацією та диференціацією геопростору [7].

Однією з перших, хто звернула увагу на відповідне розуміння геополітичних досліджень в сфері туризму – професор політології університету штату Канзас-Лінда Ріхтер, яка у багатьох своїх публікаціях розкрила доцільність вивчення політичних аспектів туризму з точки зору політології, показала процес політизації розвитку туризму на прикладі азійських країн.

Туризм є не тільки реципієнтом міжнародних відносин, а й активним учасником політичного процесу. Туризм неодноразово виступав каналом налагодження довіри та взаємодії у державах з різним суспільно-політичним устроєм, чинником економічної та політичної модернізації, підтримки політичної стабільності.

У сучасних умовах вже застарілою бачиться *геополітична концепція "центр - периферія"*. В сучасному світі можна виділити принаймні чотири типи транскордонних регіонів:

- *еврорегіони* (переважно між країнами ЄС, між ЄС і кандидатами у члени Союзу);
- *трансокеанські макрорегіони* (Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво);
- *трансморські субрегіони* (Чорноморське економічне співробітництво);

- *спеціальні зони між світ-економіками* (Великий Сянган) в єдиному соціокультурному просторі (Китай) з метою возз'єднання держави-цивілізації [5].

Важливим процесом сучасності є *регіональна інтеграція*, якою охоплені всі геополітичні регіони. Ті з них, у межах яких знаходяться світові супердержави, а рівень ентропії можна охарактеризувати як низький або середній, визначатимуть рівновагу і подальший розвиток світової геополітичної системи. Натомість держави поясу *нестабільності* (Середній Схід) та *маргінальної сфери* (Африка південніше Сахари, Південна Америка) можуть внести суттєві зміни в геополітичний пасьянс. Ключовими і динамічними геостратегічними агентами в Європі є *Франція та Німеччина*, головною мотивацією яких становить образ єдиної Європи.

За оцінками фахівців, принаймні до середини XXI ст. свої позиції збережуть три основні центри світового господарства: США (НАФТА), ЄС та Східна Азія. Однак у результаті глобалізації Захід втратить своє лідерство, поступившись новим гігантам Сходу - Японії, Китаю, Індії. [4, с.61].

Розглянемо значення геополітичної ситуації для формування туристських потоків, адже розвиток туризму напряму пов'язаний не тільки з економічним і соціальним розвитком суспільства, а й з його політичною історією. До числа основних факторів, які безпосередньо впливають на динаміку та розподіл туристських потоків на світовому ринку, відносять геополітичний фактор. Будь-яка дестабілізація політичної ситуації в країні веде до моментального скорочення туристських потоків.

Експерти Всесвітньої туристської організації (ВТО) виділили три види дестабілізації індустрії міжнародного туризму, які викликані політичними причинами або загрозою особистої безпеки туристів.

По-перше, це глобальна тривала дестабілізація, спричинена військовими діями або безперервними терористичними актами. Прикладами можуть служити такі країни або території, як Ліван, Північна Ірландія, Шрі-Ланка, Уганда, Алжир, Афганістан або республіки колишньої Югославії. Військові конфлікти здатні у короткий час знищити розвинуту індустрію туризму, як це сталося в колишній Югославії, в Іраку та інших країнах світу. Громадянська війна, яка тривала п'ять років, завдала величезної шкоди індустрії туризму Хорватії, Сербії, Чорногорії, Боснії і Герцеговини. Відбулося різке скорочення обсягів туристських потоків, а також їх переорієнтування з європейського Середземномор'я в інші приймаючі регіони світу.

По-друге, негативний вплив на розвиток туристської та готельної індустрії надають постійна напруженість і непевність у туристських маршрутах. Спалахи насильства, релігійного екстремізму, які проявилися в Єгипті, Індії, Ізраїлі, Ямайці, Кенії, Перу, ПАР, Філіппінах або Туреччині, здатні привести до дестабілізації і перерозподілу туристських потоків на користь більш спокійних країн.

По-третє, навіть поодинокі явища тероризму, короткочасні заворушення здатні привести до дестабілізації розвитку туристської індустрії. Як це мало місце під час заворушень в Китаї, у Франції, Японії, Великобританії. [3].

Нині актуальними залишаються інституційна перебудова світу та пошук оптимальних форм контролю над розвитком; відбувається більш жорстка стратифікація держав у економічній та політичній сферах; зміна системи устрою світу з ієрархічної на багатополісну та біполярну загострює проблему політичного лідерства та правомірності застосування сили. Розглядаючи геополітичну структуру майбутнього світу, не варто залишати поза увагою нових суб'єктів міжнародних відносин.

Розташування України в південно-східній частині Європи, у місці перетину значних геополітичних масивів - Євроатлантичного, Євразійського та Ісламського, створює унікальний трансцивілізаційний простір. Протягом історії розвитку територія України була перехрестям не лише міграційних, але й торговельних шляхів. Якщо річкова система формувала зв'язки за лінією Північ - Південь, то сухопутні шляхи сприяли контактам між народами Сходу і Заходу через її територію. Тому із стародавніх часів через територію України проходили торговельні комунікації між країнами балтійським і середземноморськими, між Західною і Центральною Європою та Середньою Азією і Китаєм.

Проте слід зазначити, що всі ці геополітичні переваги у минулому нерідко перетворювалися на перепони, оскільки за відсутності надійних природних рубежів Україна протягом століть була об'єктом чужоземних зазіхань і багато чисельних експансій з боку своїх сусідів, що позбавило її можливості самостійного державного існування, а територія України була розпорошена різними країнами. Все це не могло не накласти свого відбитку на менталітет населення різних регіонів України, наслідки в різниці якого відчуваються і сьогодні [10, с.23].

Україна, аналогічно країнам Кавказу і Центральної Азії, перебуває у вразливій ситуації "буферної зони" і важливого об'єкта російських геостратегічних амбіцій. Схожість ситуацій та спільність інтересів робить необхідними кроки до консолідації цих держав, зокрема активізації їх співробітництва. Іншим напрямом "нейтралізації" російської експансії є активізація зусиль у питаннях поглиблення співробітництва із Заходом, а також з країнами азіатського Півдня - Туреччиною, Іраном, Пакистаном, Китаєм та Індією. Масштабне підвищення рівня співпраці з цими країнами сприятиме зростанню їх інтересів в Україні.

На сьогодні серед науковців немає одностайної думки щодо регіональної, так би мовити, «приналежності» України. Вчений С. Пирожков вважає, що Україна є регіональною, виключно європейською державою, тобто її власні національні інтереси виявляються через загальноєвропейські структури. Водночас інші науковці (Ф. Рудич, О. Дергачов) схильні розглядати її як державу бірегіональну. «Специфіка геополітичних координат України, - зауважує Ф. Рудич, полягає в її належності одночасно до двох регіонів - Європи та Євразії, причому в обох Україні належить периферійне положення» [11, с. 272]. При цьому, на думку вченого О. Дергачова, Україна найбільшою мірою зацікавлена в утвердженні власної бірегіональності та підтриманні стабільних конструктивних міжнародних відносин як у східному, так і в західному напрямах, оскільки це надає їй можливість перетворення на своєрідний геополітичний центр, міжнародний вузол комунікаційних зв'язків, який об'єднує і пов'язує народи Сходу і Заходу, Азії і Європи [6, с.38].

Внаслідок особливостей свого геополітичного розташування Україна є тією державою, яка створює «критичну масу» для реалізації будь-яких великих проєктів на євразійському просторі, у Східній та Південно-Східній Європі, у Балто-Чорноморському та Чорноморсько-Балтійському регіонах. Водночас статус України як держави середнього рівня в світовій ієрархії свідчить про те, що Україна має недостатньо так званої «структури сили» для того, щоб суттєвим чином впливати на процеси у глобальній системі міжнародних відносин. Ця обставина має своїм наслідком постійно зростаючий тиск на Україну як з боку Росії, так і з боку США та Європейського Союзу з наміром перетворити її у своєрідну картку у своїй геополітичній грі. Це є результатом зміни конфігурації сил як на глобальному, так і на регіональному – європейському рівні.

Дана ситуація «є викликом для України, вона має свої «мінуси» та «плюси». До перших належить ризик конфліктної ескалації протиріч між «полюсами» і загальної дестабілізації європейського регіону, що загрожує катастрофічним зменшенням простору для зовнішньополітичного маневру України та посиленням її залежності від «сильних світу». До «плюсів» за умов відродження політики мультиполярного балансування можна віднести нові можливості захисту власних інтересів». В останньому випадку йдеться про можливість ведення власної геополітичної гри, використовуючи суперечки між провідними центрами геополітичної сили [2, с.63].

Особливості геополітичного положення України вимагають концентрації зовнішньополітичних зусиль на створенні і розбудові надійних міжнародних механізмів безпеки на двосторонньому, субрегіональному, регіональному і глобальному рівнях і, відповідно, на розвитку широкого співробітництва з іншими державами, насамперед, сусідніми та міжнародними організаціями, включаючи військово-політичні, з метою підвищення передбачуваності й довіри, побудові всеохоплюючих і ефективних механізмів регіональної безпеки у Європі та вдосконалення існуючих у рамках ООН механізмів глобальної безпеки. Проте при цьому необхідно максимальною мірою використати переваги геополітичного положення України з метою рішучого відстоювання національних інтересів.

Україна має визначитися як у пріоритетному в одному із трьох можливих геостратегічних напрямів: або обрати шлях до європейського співробітництва, або забезпечити гарантії незалежного розвитку як від Заходу, так і від Росії, або ж обрати позицію динамічної рівноваги між Сходом і Заходом, яка підтримується міжнародним співтовариством і яка є, найбільш перспективною [12, с. 170].

Геополітичне положення України сприяє її об'єднанню з багатьма державами за принципом спільності політичних та економічних інтересів з метою забезпечення вищої ефективності виробництва і посилення обороноздатності, проведенню багатовекторної політичної і взаємовигідної економічної політики.

За таких умов «важливим елементом зовнішньополітичної стратегії України має стати концепція рівнонаближеності, сутність якої полягає в розвитку поглибленого співробітництва одночасно з усіма провідними міжнародними гравцями в регіоні, у прагненні встановити з ними відносини особливого або стратегічного партнерства. Основним елементом концепції рівнонаближеності є врахування інтересів кожного з основних гравців з одночасним запобіганням поглибленню відносин з окремими із регіональних центрів сили, яке суттєво зашкодить інтересам іншого регіонального центру сили», оскільки гра на протиріччях набагато потужніших держав є ризикованою для національних інтересів України. Дотримання принципу рівнонаближеності, послідовне взаємовигідне співробітництво в питаннях, що становлять національний інтерес України, уникнення різкого хитання від одного стратегічного напрямку до іншого мають лягти в основу стратегії України в існуючому геополітичному середовищі.

Сучасний динаміка міжнародного туристського потоку в Україні характеризується різким зменшенням обсягів міжнародних відвідувачів, зниженням темпів розвитку туристичної діяльності та переформатуванням просторової структури в'їзного та виїзного туристського потоку. Визначення геополітичних інтересів України

потребує ретельного вивчення складної системи інтересів різних країн, глибокого аналізу розкладу сил - економічних, політичних, військових, духовних - у певному конкретному регіоні; особливо це стосується близького оточення України.

Просторова структура виїзного туристського потоку з України є частково схожою з просторовою структурою міжнародних туристських прибуттів до України, оскільки перші позиції за кількістю зарубіжних виїздів займають країни-сусіди. Тривалий час лідируючі позиції в кількості зарубіжних візитів українців займала РФ, втім протягом останнього десятиліття її частка поступово зменшується. Стрімкі зміни відбулися на зламі 2013-2014 рр., внаслідок відомого загострення міждержавних стосунків. Нині перше місце за кількістю закордонних візитів українців посідає Польща – 34,1%. Помітно зросла частка Молдови - 10,8%. На Угорщину та Білорусь припадає 9,6% і 6,85% відповідно [13].

У межах проекту *TNS On-line Track* на замовлення Інституту світової політики з 16 по 21 серпня 2016 року методом он-лайн опитування серед міського населення віком від 18 до 55 років по всій території України (окрім АР Крим) було проведено соціологічне опитування. В опитуванні взяла участь одна тисяча респондентів (вибірка репрезентативна, квотна за статтю, віком, регіоном, розміром та типом населеного пункту).

Громадяни України у абсолютній більшості, незалежно від віку, статі та регіону проживання, переконані: зовнішня політика України потребує змін. Цю тезу не підтримали тільки 0,2 % респондентів. Більше половини респондентів вважають, що пріоритетом зовнішньої політики України має бути пошук нових ринків збуту (54,1%). Цей показник однаково високий в усіх регіонах України серед всього дорослого населення (старше 18 років) як серед чоловіків, так і серед жінок (50% і більше).

Друге і третє місце у рейтингу пріоритетів зовнішньої політики України посіли варіанти відповідей «інтеграція до ЄС» та «інтеграція до НАТО». На їхню підтримку висловилися 30,4% та 27,9% громадян відповідно. Очікувано, найвищий цей показник на Заході (48,6% за ЄС та 40,9% за НАТО), а найменший - на Сході України (23,7% та 20% відповідно). Підтримка євроатлантичної та європейської інтеграції характеризується виразними гендерними відмінностями: «за» виступає більше чоловіків, ніж жінок (37,1% і 24,2% щодо інтеграції до ЄС та 35,2% та 21,1% щодо євроатлантичної інтеграції). Чим старший респондент, тим більше він підтримує європейську та євроатлантичну інтеграцію України.

Трохи менше українців (26,7%) виступили за посилення співпраці з сусідами для протидії російській агресії. Найбільше цю ідею підтримують мешканці західного регіону (36,5%) та Києва (35,4%). До того ж п'ята частина респондентів вважають, що Україна повинна стати регіональним лідером у Східній Європі (19,4%). Чоловіки частіше поділяють таку думку (25,9%), ніж жінки (13,3%).

Кожен четвертий українець вважає, що Україна повинна бути нейтральною державою (24,7%). На Сході України так вважають у три рази більше громадян (32,9%), ніж на Заході (9,9%). Приблизно така ж кількість респондентів висловились за те, щоб Україна підтримала політику багатовекторності (21,5%). Таку думку особливо поділяють на Півночі, в Центрі та на Півдні України (понад 27%), а найменше на Заході (10,5%).

Серед топ-3 країн, на які рівняються українці у питаннях зовнішньої політики - Швейцарія (12,2%), Польща (11,3%) та Німеччина (11,2%). Таку позицію, імовірно, можна пояснити передусім рівнем життя та добробуту, притаманним цим країнам.

Висновки. Перспективи подальшого розвитку туризму справедливо пов'язуються не тільки з демографічними та технологічними змінами, а й з глобальними політичними змінами й очікуваними тенденціями розвитку світового геопростору, які впливають на туризм.

В Україні перспективи відновлення туристського потоку пов'язані зі стабілізацією ситуації на Сході країни, залученням інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури та запровадженням безвізового режиму з країнами Європейського Союзу, який дозволить покращити зовнішньополітичний імідж та зміцнити авторитет держави на міжнародній арені.

Цілеспрямована інтеграція України до глобальної системи світогосподарських зв'язків значною мірою залежить від процесу реформування економіки України, від зовнішніх джерел фінансування та світової зовнішньоторговельної кон'юнктури, а набуття членства у СОТ, необхідність чіткої регламентації відносин з ЄС та іншими торговельно-інтеграційними угрупованнями, сприяє збільшенню вимог щодо конкурентоспроможності українських продуктів в умовах жорсткої конкурентної боротьби на міжнародному ринку. Від розв'язання цих проблем залежить стабільність української державності та суспільного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Булгаков В.А. Концептуальні підстави визначення геополітичних пріоритетів у XXI сторіччі // Україна: крок у XXI століття (соціально-політичний аналіз). – Київ – Луцьк, 2002. – С. 211-218.
2. Бураковський І.В. Три виміри зовнішньоекономічної політики України в епоху глобалізації: інституційно-технологічні підходи / І.В. Бураковський // Україна – НАТО. – 2007. - №6. – С. 60-68.
3. Василенко І. А. Геополитика современного мира: учеб. пособие / И. А. Василенко. – М.: Гардарики, 2007. – 317 с.

4. Глобальные прогнозы развития туризма до 2020 года и в последующий период. Мир в целом. (Пер. с англ.) – Мадрид, 2004.- 240 с.
5. Грицевич В. С., Майданська І. Т. Геопросторові поєднання столиць держав світу // Геополітика і екогеодинаміка регіонів. Науковий журнал. Том 10. Вип. 2. - Сімферополь, Таврійський університет імені Володимира Вернадського, 2014. - С. 108-113.
6. Дергачов О. Небезпека як атрибут державності // Політична думка. 1997. №1 – С.31-38.
7. Игнатьева И. Ф. Пространство потоков: экономический и геополитический анализ туризма [Электронный ресурс] / Игнатьева И. Ф. – Режим доступа: http://www.terrahu-mana.ru/arhiv/13_01/13_01_21.pdf.
8. Ключко Р.Ю. Геополітична складова державницької думки в Україні // Економічна та соціальна географія. – 2004. - Вип. 55.- С. 276 –281.
9. Олійник Я.Б., Ключко Р.Ю. Суспільно-географічний вимір геополітики // Актуальні проблеми розвитку географічної освіти та науки в Україні: Матеріали конференції. - К., 2003.- С. 24-26
10. Парохонський Б.О., Потехін О.В., Лисицин Е.М., Маначинський О.Я. та ін. Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку / Монографія Національного інституту стратегічних досліджень і Національного інституту українсько-російських відносин. – К.: НІСД, 2000. – 384 с.: іл.
11. Рудич Ф. Магістральні вектори сучасної української зовнішньої політики: спроба політологічного аналізу / Фелікс Рудич // Наукові записки / Збірник – К.: ПІЕНД, 2001. / Сер. «Політологія і етнологія». – Вип. 16. – С. 271-290.
12. Шмаленко Ю.І. Геополітичні концепції українських вчених // Проблеми права на зламі тисячоліть. Матеріали міжнародної наукової конференції. Наукове видання. – Дніпропетровськ, Видавництво ІМА-прес, 2001. – С.168–174.
13. <http://www.tourism.gov.ua/statistica>

АННОТАЦИЯ

ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В СФЕРЕ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Актуальность. Обусловлена возрастающим воздействием геополитических процессов на развитие международной туристической деятельности. Данные процессы требуют от стран мира усовершенствования и формирования новых подходов при определении их геополитических интересов и воздействия их на туристический бизнес. Актуальность обусловлена оптимизацией процессов государственной независимости, общественных трансформаций и систематизации внешнеэкономического механизма государств мира, что требует четкого перспективного видения их роли и места в современном мире, анализу динамики взаимодействия с международной средой, формирования четкой геополитической стратегии на перспективу. На сегодня воздействие военного конфликта на востоке Украины на потоки туризма высветлено только в контексте оценки экономических убытков. Соответственно, оценка пространственной структуры туристических потоков в Украине в контексте геополитической ситуации и международно-политического воздействия остается актуальным научно теоретическим та практическим заданием.

Цель. Целью статьи является оценка современных геополитических процессов в сфере туристической деятельности. Туризм непосредственно воздействует на формирование единого мирового пространства потоков, образуя всемирную сеть туристических потоков, пространственная структура которых отображает геополитические тенденции международного развития.

Методология. Теоретико-методологической основой исследования выступают положения учений про геополитику, научные работы ученых в данной сфере исследования. В процессе исследования использовано общенаучные методы познания: метод теоретического обобщения, системного анализа и синтеза, метод статистического анализа. На основе методов поисково-аналитического исследования акцентируется внимание на системе категорий геополитических исследований; оценке научной и практической геополитики; геополитических концепциях. Информационной базой исследования есть периодические издания; монографии и научные публикации зарубежных и отечественных ученых; информация сети Интернет; результаты собственных исследований.

Результаты. В ходе исследования проанализировано спектр геополитических проблем; виды геополитики; основные аспекты геополитических исследований в сфере туризма; рассматривается значение геополитической обстановки для формирования туристических потоков; особенности геополитического положения Украины и формирования геополитической политики.

Научная новизна исследования состоит в том, что на основе обобщения прикладного материала дается оценка геополитической структуре будущего мира.

Практическая значимость состоит в том, что определено воздействие геополитической обстановки для формирования туристических потоков; в оценке геополитических аспектов развития туризма на территории Украины.

Ключевые слова: геополитика, геополитическая концепция, геополитическая обстановка, научная геополитика, прикладная геополитика, геопространство, международный туризм, региональная интеграция, центры мирового хозяйства.

SUMMARY

GEOPOLITICAL PROCESSES KEY ASPECTS IN THE SPHERE OF TOURISM

Actuality. Scientific research has been preconditioned by the growing influence of geopolitical processes on international tourist activity development. These processes require improvement and forming of new approaches by state power, taking into account geopolitical interests and influence on tourism business. Actuality is proven by the need to optimize the state creative processes, public transformation and systematization of foreign-policy mechanism of world powers which require clear perspective vision of their role and place in the modern world. Much attention has been paid to the dynamic analysis of co-operating with an international environment, forming clear geopolitical strategy on a prospect. For today influence of military conflict in east of Ukraine, the streams of welcoming tourism are presented only in the context of economic losses estimation. Accordingly, estimation of spatial structure of tourist streams in Ukraine, in the context of geopolitical situation and international policy, there is an urgent need for development of actual scientific theory and practical task.

Purpose. The purpose of the article is the estimation of modern geopolitical processes in the field of tourism activity. Tourism directly influences single outer space of streams, forming the world network of tourism streams, the spatial structure which represent geopolitical international progress trends.

Methodology. There have been used the methods of theoretical and methodological analysis, focusing on geopolitics, scientific works by scientists in a particular sphere. In the process of research the scientific methods of cognition have been used: method of theoretical generalization, system analysis and synthesis, along with statistical analysis. On the basis of the methods used attention has been accented on the system of geopolitical researches categories; to the estimation of scientific and practical geopolitics; geopolitical conceptions. The informative base of research are magazines; monographs and scientific publications of foreign and domestic scientists; Internet; results of own researches.

Results. During research the spectrum of geopolitical problems has been analysed; as well as types of geopolitics in the field of tourism; the value of geopolitical situation in tourism streams forming; features of geopolitical position of Ukraine and forming of geopolitical policy.

The scientific novelty of research is explained by generalization of the relevant informative materials, estimation of the world future geopolitical structure tendencies.

Practicality consists in the possibility to influence the geopolitical situation while forming tourism streams; to evaluate geopolitical aspects of tourism development on territory of Ukraine.

Key words: geopolitics, geopolitical conception, geopolitical situation, scientific geopolitics, applied geopolitics, geospatial map, international tourism, regional integration, centers of world economy.

УДК 911.3

ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

МАТВІЙЧУК Л.Ю., ЛЕПКИЙ М.І., КОСТЕНКО С.А.

Луцький національний технічний університет,
Мукачівський державний університет

На сьогодні актуальним питанням є дослідження туристичного маршруту як попередньо спланованого туристами або суб'єктом туристичної діяльності шляху туристичної подорожі, що характеризується визначеним порядком пересування туристів через певні географічні пункти. Прокладання туристичних маршрутів потрібно здійснювати територіями, що містять привабливі з погляду природної, історичної, культурної, етнографічної та архітектурної цінності туристські об'єкти з врахуванням комплексу вимог. Також актуальним завданням є створення та ведення кадастру туристично-рекреаційних ресурсів, створення геоінформаційних систем туристичного призначення - ГІС туристичної інфраструктури на різних рівнях (національному, регіональному, місцевому), ГІС для туристичних центрів, курортів, окремих туристичних об'єктів чи маршрутів, туристичної інфраструктури автомагістралей, великих міст тощо.